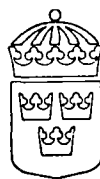

Regeringens proposition

1988/89:85

om upphovsrätt och datorer

Prop.
1988/89:85

Regeringen föreslår riksdagen att anta det förslag som har tagits upp i bifogade utdrag ur regeringsprotokollet den 2 februari 1989.

På regeringens vägnar

Ingvar Carlsson

Laila Freivalds

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen behandlas upphovsrättsliga frågor som uppkommer vid användning av datorer.

Det rättsliga skyddet för datorprogram skall enligt propositionen, såsom för närvarande, regleras i den upphovsrättsliga lagstiftningen. Ett förtydligande tillägg härom införs i upphovsrättslagen (1960:729). I denna lag införs vidare en bestämmelse som i vissa avseenden begränsar rätten att kopiera datorprogram för enskilt bruk.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 1989.

Förslag till

Lag om ändring i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk

dels att 1, 11, 23, 24 och 27 §§ skall ha följande lydelse,

dels att i lagen skall införas en ny paragraf, 40 a, av följande lydelse,

dels att i lagen närmast före 40 a § skall införas en rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

i §¹

Den som skapat ett litterärt eller konstnärligt verk har upphovsrätt till verket, vare sig det utgör skönlitterär eller beskrivande framställning i skrift eller tal, musikaliskt eller sceniskt verk, filmverk eller alster av bildkonst, byggnadskonst eller brukskonst eller kommit till uttryck på annat sätt.

Den som skapat ett litterärt eller konstnärligt verk har upphovsrätt till verket, vare sig det utgör skönlitterär eller beskrivande framställning i skrift eller tal, *datorprogram*, musikaliskt eller sceniskt verk, filmverk eller alster av bildkonst, byggnadskonst eller brukskonst eller *det har* kommit till uttryck på annat sätt.

Till litterärt verk hänföres karta, så ock annat i teckning eller grafik eller i plastisk form utfört verk av beskrivande art.

11 §

Av offentliggjort verk *må* enstaka exemplar framställas för enskilt bruk. Vad sålunda framställts *må* ej utnyttjas för annat ändamål.

Av offentliggjort verk *får* enstaka exemplar framställas för enskilt bruk. Vad sålunda framställts *får* ej utnyttjas för annat ändamål.

Vad i första stycket sägs medför ej rätt att för eget bruk låta annan framställa bruksföremål eller skulptur eller genom konstnärligt förfarande efterbilda annat konstverk, ej heller rätt att utföra byggnadsverk.

Den som med stöd av första stycket vill kopiera datorprogram i maskinläsbar form får göra detta endast för sitt enskilda bruk och bara under förutsättning att programmet är utgivet och att förlagan för kopieringen inte används i näringsverksamhet eller offentlig verksamhet. Kopiering får ej utnyttjas för annat ändamål.

¹ Senaste lydelse 1970:488.

23 §³

Sedan ett litterärt eller musikaliskt verk har utgivits, får exemplar, som omfattas av utgivningen, spridas vidare och visas offentligt. Exemplar av musikaliska verk får dock inte utan upphovsmannens samtycke tillhandahållas allmänheten genom uthyrning eller annan därmed jämförlig rättshandling.

Sedan ett litterärt eller musikaliskt verk har utgivits, får exemplar, som omfattas av utgivningen, spridas vidare och visas offentligt. Exemplar av musikaliska verk får dock inte utan upphovsmannens samtycke tillhandahållas allmänheten genom uthyrning eller annan därmed jämförlig rättshandling. *Detsamma gäller exemplar av datorprogram i maskinläsbar form. Sådana exemplar får inte heller utan upphovsmannens samtycke lämnas ut till allmänheten.*

24 §⁴

Annan hos svensk myndighet upprättad handling än som avses i 9 § första stycket *må återgivas* utan upphovsmannens samtycke. Vad nu sagts gäller dock *icke* officiell karta, teknisk förebild, verk som framställts för undervisning eller utgör resultat av vetenskaplig forskning, alster av bildkonst, musikaliskt verk, diktverk eller verk, varav exemplar i samband med affärsverksamhet genom myndighets försorg *tillhandahålles* allmänheten.

Annan hos svensk myndighet upprättad handling än som avses i 9 § första stycket *får återges* utan upphovsmannens samtycke. Vad nu sagts gäller dock *inte* officiell karta, teknisk förebild, *datorprogram*, verk som framställts för undervisning eller utgör resultat av vetenskaplig forskning, alster av bildkonst, musikaliskt verk, diktverk eller verk, varav exemplar i samband med affärsverksamhet genom myndighets försorg *tillhandahålls* allmänheten.

Vad som muntligen eller skriftligen anföres inför myndighet eller i statlig eller kommunal representation eller vid offentlig överläggning om allmänna angelägenheter må likaledes återgivas utan upphovsmannens samtycke; dock att utlåtanden, såsom bevis åberopade skrifter och dylikt må återgivas allenast i samband med redogörelse för mål eller ärende vari de förekommit och i den omfattning som betingas av ändamålet med redogörelsen. Upphovsman äger ensam utgiva samling av sina anföranden.

27 §

Upphovsrätt må, med den begränsning som följer av vad i 3 § sägs, helt eller delvis överlätas.

Överlåtelse av exemplar innefattar icke överlåtelse av upphovsrätt. I fråga om beställd porträttbild äger upphovsmannen dock icke utöva sin rätt utan tillstånd av beställaren eller, efter dennes död, av hans efterlevande make och arvingar.

³ Senaste lydelse 1982:1059.

⁴ Senaste lydelse 1973:363.

Beträffande överlåtelse av upphovsrätt i vissa särskilda avseenden stadgas i 30–40 §§; dock skola nämnda bestämmelser tillämpas *allenast* i den mån ej annat avtalats.

Beträffande överlåtelse av upphovsrätt i vissa särskilda avseenden föreskrivs i 30–40 a §§. Dessa bestämmelser tillämpas *dock endast* i den mån ej annat avtalats.

Avtal om rätt att utnyttja datorprogram

40 a §

Överlåtelse av rätten att utnyttja ett datorprogram innefattar rätt att framställa sådana exemplar av programmet och göra sådana anpassningar i exemplaren som behövs för den medgivna användningen samt att framställa reservexemplar och exemplar som behövs från skyddssynpunkt. Sådana exemplar får inte utnyttjas för annat ändamål och får inte heller användas när rätten att utnyttja programmet har upphört.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1989.

Lagen tillämpas även på verk som har tillkommit före ikraftträdandet. Bestämmelserna i 40 a § tillämpas även på överlåtelser som har ägt rum före ikraftträdandet.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 2 februari 1989

Närvarande: statsministern Carlsson, ordförande, och statsråden Feldt, Hjelm-Wallén, S. Andersson, Göransson, Dahl, R. Carlsson, Hellström, Johansson, Hulterström, Lindqvist, G. Andersson, Lönnqvist, Thalén, Freivalds, Wallström, Lööv, Persson

Föredragande: statsrådet Freivalds

Proposition om upphovsrätt och datorer

1 Inledning

Utvecklingen på datorområdet har gått mycket snabbt. Datatekniken har kommit till användning på allt fler områden i samhället. I prop. 1984/85:220 om datapolitik lämnade regeringen en översikt över utvecklingen och drog vidare upp riktlinjer för den framtida datapolitiken. Riktlinjerna berörde vitt skilda områden, såsom datatekniken i arbetslivet och inom utbildningen samt integritetsfrågor i förening med datateknik. Propositionen innehöll också en redogörelse för de upphovsrättsliga frågor som bruket av datorer och datakommunikationssystem ger upphov till.

Syftet med den datapolitiska propositionen var bl. a. att ge riksdagen information om regeringens arbete på det datapolitiska området. Några lagförslag lades inte fram i det sammanhanget.

Frågan om upphovsrätt och datorer har härefter behandlats av upphovsrättsutredningen (justitieombudsmannen Per-Erik Nilsson, ordförande, redaktören Torsten Bengtson, riksdagsledamoten Ing-Marie Hansson, f. d. radiochefen Otto Nordenskiöld, docenten Ola Nyquist och kommunalrådet Joakim Ollén) i betänkandet (SOU 1985:51) Upphovsrätt och datorteknik. I betänkandet tar utredningen upp tre delområden i samband med datoranvändning där den upphovsrättsliga lagstiftningen berörs. Det första området gäller frågor om lagring, bearbetning och skapande av verk med hjälp av dator samt skyddet för databaser. Det andra gäller skyddet för datorprogram och det tredje, slutligen, skyddet för integrerade kretsar (s. k. datachips).

Betänkandet har remissbehandlats. En sammanställning av remissyttrandena har gjorts i justitiedepartementet och finns tillgänglig i lagstiftningsärendet (Dnr 2557—85). Efter remisstidens utgång har ett antal remissinstanser hemställt att rätten till datorprogram som har skapats i anställningsförhållanden lagregleras. Dessa framställningar har tagits in i sammanställningen av remissyttrandena.

Den del av utredningens betänkande som gäller skyddet för datachips har resulterat i lagen (1986:1425) om skydd för kretsmönster i halvledar-

produkter, som trädde i kraft den 1 april 1987 (se prop. 1986/87:49, LU 10, rskr. 65). De två återstående delarna av utredningens betänkande tas nu upp till behandling.

Till protokollet i detta ärende bör fogas dels en sammanfattning av utredningens förslag i nu aktuella delar som *bilaga 1*, dels utredningens lagförslag som *bilaga 2*, dels en förteckning över remissinstanserna som *bilaga 3*. I denna förteckning anges också vilka remissinstanser som har kommit in med särskilda framställningar beträffande rätten till datorprogram i anställningsförhållanden.

Under lagstiftningsärendets beredning i justitiedepartementet har samråd skett med företrädare för vederbörande departement i de andra nordiska länderna. I Danmark avlämnade kultur- och kommunikationsministern i januari 1988 ett lagförslag om ändringar i upphovsrättslagen på grundval av ett utredningsförslag. Sedan detta lagförslag fallit i och med att nyval utlystes under våren 1988, har ett nytt förslag nyligen lagts fram för Folketinget. Motsvarande lagförslag skall enligt planerna läggas fram i Finland och i Norge inom kort. Avsikten är i alla länderna att lagförslagen skall träda i kraft den 1 juli 1989.

Regeringen beslöt den 19 januari 1989 att inhämta lagrådets yttrande över ett inom justitiedepartementet upprättat förslag till lag om ändring i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk. Förslaget är likalydande med det som nu läggs fram. Lagrådet lämnade förslaget utan erinran. Lagrådets yttrande bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 4*.

2 Internationella förhållanden

De två grundläggande internationella konventionerna på upphovsrättsområdet – Bernkonventionen om skydd för litterära och konstnärliga verk och Världskonventionen om upphovsrätt – administreras av de två FN-fackorganen WIPO (Världsorganisationen för den intellektuella äganderätten) respektive UNESCO (FN:s organisation för utbildning, vetenskap och kultur). Dessa organisationer har inom ramen för sitt arbete även tagit upp olika aspekter på det immaterialrättsliga skyddet i samband med datortekniken.

När det gäller rättsskyddet för datorprogram har ett omfattande arbete utförts inom WIPO och UNESCO. Slutsatsen av de överläggningar som har hållits är att praktiskt taget alla industriländer med marknadsekonomi antingen redan ger upphovsrättsligt skydd för datorprogram eller anser att sådant skydd bör ges. Ett stort antal länder har infört eller arbetar på särskilda lagbestämmelser för datorprogram i sin upphovsrättslagstiftning. Det fåtal länder som har intagit en avvikande ståndpunkt anser att skydd bör ges genom patent eller att en särskild fristående skyddsform bör tillskapas.

Vad härfter angår frågorna om lagring, bearbetning och skapande av verk med hjälp av dator samt skyddet för databaser har arbetet inom WIPO och UNESCO resulterat i en rekommendation år 1982, vari konsta-

teras att de grundläggande principerna i konventionerna är tillämpliga även i detta sammanhang. Det blir därför en fråga för konventionsstaterna att i sin nationella lagstiftning se till att de grundläggande principerna kommer att tillämpas också i praktiken. I december 1987 kom frågorna åter att beröras vid ett regeringsexpertmöte i WIPO och UNESCO angående upphovsrätt till det tryckta ordet. Någon inställning som avviker från 1982 års rekommendation har dock inte kommit till uttryck.

Det kan slutligen nämnas att frågor som rör upphovsrätt och datorer, bl. a. skyddet för datorprogram, övervägs inom de europeiska gemenskaperna (EG). I juni 1988 lade EG-kommissionen sålunda fram ett diskussionsunderlag, ett s. k. Green Paper, där dessa frågor togs upp till behandling i syfte att åstadkomma en harmonisering av lagstiftningen på området inom EG. Detta Green Paper var emellertid så försenat att många av EG:s medlemsländer inte ansett sig kunna avvakta dess publicering utan har genomfört eller lagt fram förslag till lagstiftning som rör dessa frågor. Härefter har EG-kommissionen helt nyligen beslutat om ett utkast till direktiv på området. Det har emellertid ännu inte publicerats. Enligt de bedömningar som har gjorts inom EG-kommissionen torde direktivet inte kunna antas förrän tidigast om två år.

3 Allmän motivering

Inledningsvis tar jag upp frågan om rättsskyddet för datorprogram och därmed sammanhängande spörsmål (avsnitt 3.1). I ett andra huvudavsnitt behandlas andra upphovsrättsliga frågor beträffande datorbehandling och skyddet för databaser (avsnitt 3.2).

Mina kommentarer till de enskilda lagbestämmelserna återfinns i specialmotiveringen (avsnitt 6).

3.1 Skyddet för datorprogram

3.1.1 Behovet av lagstiftning

Min bedömning: Rättsläget beträffande det immaterialrättsliga skyddet för datorprogram bör klarläggas genom uttryckliga lagbestämmelser.

Utredningens bedömning: Överensstämmer med min bedömning.

Remissinstanserna: En i det närmaste total enighet föreligger om att en lagreglering är nödvändig. Ett par remissinstanser anser emellertid att utredningens förslag inte kan läggas till grund för lagstiftning.

Skälen för min bedömning: Begreppet datorprogram är inte helt entydigt. Vanligtvis avses härmed den serie instruktioner som erfordras för att en dator skall kunna arbeta. Den engelska termen "computer software" betecknar normalt såväl själva programmet som "program descriptions", dvs. beskrivningar av program i olika former samt deras idéer, utformning

och funktioner liksom också s. k. "supporting material", dvs. material i form av handböcker och annan information som kan behövas för förståelsen av programmet. Programbeskrivningar och handledningar förekommer oftast i skriven form och omfattas därför normalt sett av det upphovsrättsliga skyddet utan att några speciella problem är förenade med detta. Material av detta slag bör därför inte inkluderas i begreppet datorprogram.

Datorprogram kan förekomma i olika former. Man brukar här skilja mellan begreppen "källkod" och "objektkod", där — något förenklat — källkod utgör programmet i skriven, för ögat uppfattbar form och objektkod utgör den maskinläsbara versionen av programmet. Ett datorprogram kan alltså rent fysiskt finnas antingen i skriven form eller i maskinläsbar form. I denna senare form kan programmet finnas på ett materiellt underlag av typ diskett, magnetband, "chip" eller liknande eller också direkt inmatat i en dators minne. Det finns från rättsskyddssynpunkt inte någon anledning att skilja mellan dessa olika dokumentationsformer för datorprogram. När jag i det följande talar om datorprogram avser jag alltså program i alla förekommande former.

Frågan om rättsskyddet för datorprogram har varit föremål för omfattande internationella diskussioner. Det främsta skälet till detta är givetvis det utomordentligt stora ekonomiska värde som sådan produktion representerar och som har berörts närmare av utredningen (se betänkandet s. 85). Det är angeläget för den som avser att investera i utveckling av programvara att veta att resultatet av en sådan investering inte fritt kan utnyttjas av andra utan att det finns en möjlighet att få igen investeringskostnaderna.

Det är med hänsyn härtill viktigt att det inte råder någon osäkerhet om vilket rättsskydd som ges åt datorprogram. En sådan osäkerhet kan verka hämmande på intresset av nyskapande och härigenom bromsa utvecklingen på området. Den kan vidare försvåra importen av datorprogram som har skapats utanför Sverige. Redan på grund härav anser jag i likhet med remissinstanserna att det är angeläget att frågan nu tas upp till behandling. I den mån gällande lagstiftning inte ger ett tillfredsställande skydd för datorprogram bör särskilda regler härom införas.

Som framgår av föregående avsnitt har flera EG-länder redan genomfört lagstiftning på området. Det gäller bl. a. Frankrike, Förbundsrepubliken Tyskland och Storbritannien. I andra länder finns förslag till lagstiftning som har överlämnats eller inom kort kommer att överlämnas till vederbörande parlament. Det gäller t. ex. Danmark och Nederländerna. Med hänsyn härtill och till vad som har uppgetts om tidpunkten för när ett EG-direktiv kan föreligga, anser jag att det inte finns någon anledning att ytterligare avvakta utvecklingen inom EG. Härtill kommer intresset av en tidsmässig samordning av den nordiska lagstiftningen för att den rättslikhet som råder på området skall så långt möjligt kunna bevaras.

Utredningens betänkande är enligt min mening väl ägnat att läggas till grund för sådana överväganden som jag nyss har nämnt. Jag kan således inte ansluta mig till den motsatta uppfattning som ett par remissinstanser har gett uttryck för under hänvisning till att utredningens förslag uteslutande beaktar producentintressen och att utredningen har saknat erforder-

lig sakkunskap. Här kan konstateras att utredningen, som är parlamenta- riskt sammansatt och som har biträts av ett antal experter såsom förträ- dare för skilda intressen, har avgett ett enhälligt betänkande. Utrednings- förslaget är vidare i sina huvuddrag väl anpassat till de bedömningar som har gjorts vid de internationella överläggningarna på området och i de övriga nordiska länderna.

Vad jag nu har sagt hindrar inte att det på enskilda punkter kan finnas anledning att välja andra lösningar än som har föreslagits av utredningen. Det gäller bl. a. den kanske mest kontroversiella frågan huruvida datorpro- gram skall kunna kopieras för enskilt bruk. Jag återkommer till den frågan i avsnitt 3.1.5.

3.1.2 Formerna för lagstiftning

Mitt förslag: I upphovsrättslagen anges uttryckligen att datorpro- gram kan vara att anse som verk i upphovsrättslagens mening.

Utredningens förslag: Överensstämmer med mitt förslag.

Remissinstanserna: Utredningens förslag att rättsskyddsfrågorna skall regleras inom upphovsrätten tillstyrks eller lämnas utan erinran av åtskilli- ga remissinstanser. Nästan lika många remissinstanser ifrågasätter dock om upphovsrättslagstiftningen är den mest ändamålsenliga för att ge skydd för datorprogram. Några av dem anser att frågorna bör behandlas i en särskild lag, skild från upphovsrättslagen. Flera av de remissinstanser som är kritiska mot att regleringen görs inom det upphovsrättsliga systemet konstaterar dock att det med hänsyn till Sveriges beroende av den interna- tionella utvecklingen knappast finns något lämpligt alternativ för närva- rande.

Skälen för mitt förslag: Ett skydd för datorprogram kan utformas på olika sätt. Immaterialrätten eller konkurrensrätten, till vilken också räknas skydd för företagshemligheter, kan tillämpas. Rena avtalslösningar mellan producent och användare kan vidare ge ett visst skydd. Tekniska skydd, t. ex. mot kopiering, har åtminstone tidigare varit vanligt förekommande. Här skall emellertid endast behandlas det skydd som kan ges inom imma- terialrätten.

Här finns olika möjligheter att skydda datorprogram mot obehörig användning. När det gäller att skydda den intellektuella prestation som ett program är resultatet av är det dock endast två regelsystem som kan komma i fråga, upphovsrätten och patenträtten. Alternativt kan man tänka sig en särskild, fristående skyddsform.

Vad först angår patenträtten är möjligheterna att få patentskydd för datorprogram begränsade. Enligt den europeiska patentkonventionen (EPC) från år 1973, till vilken Sverige och en rad andra europeiska länder är anslutna, kan patent inte erhållas för sådant som endast utgör ett datorprogram. Ett av skälen till att man i EPC har undantagit datorpro- gram från möjligheten till patent är att denna skyddsform med sitt strikta

nyhetskrav i förening med kravet på uppfinningshöjd har bedömts som olämplig.

En motsvarande bestämmelse återfinns i den svenska patentlagen (1967:837), där det i 1 § andra stycket 3 sägs att som uppfinning anses aldrig vad som utgör enbart "en plan, regel eller metod för intellektuell verksamhet, för spel eller för affärsverksamhet eller ett datorprogram". Eftersom Sverige är bundet av EPC kan datorprogram som sådana inte heller föras in under patentskyddet. Att detta inte utesluter att ett datorprogram kan ingå som en del av en patenterbar uppfinning är en annan sak.

Frågan om att tillskapa en särskild skyddsform för datorprogram har ingående analyserats i det internationella arbetet inom bl.a. WIPO och UNESCO. Som underlag för ett regeringsexpertmöte år 1983 hade utarbetats ett utkast till en särskild konvention som innehöll föreskrifter om ett skydd, speciellt anpassat för datorprogram. Vid mötet förkastades emellertid tanken på en sådan ordning. Ett stort antal delegationer uttalade att i deras länder skyddades programvara redan enligt gällande upphovsrättslagstiftning. En särskild skyddsform för datorprogram kunde därför skapa förvirring i förhållande till det gällande skyddet. Samma uppfattning redovisades vid ett senare expertmöte inom WIPO och UNESCO i början av år 1985, vid vilket man behandlade upphovsrättsliga aspekter på skydd av datorprogram. Redan före nämnda möten hade USA år 1980 genom en lagändring gjort klart att datorprogram kunde vara att anse som upphovsrättsligt skyddade verk. Motsvarande lagändringar gjordes i Australien år 1984 och i bl. a. Förbundsrepubliken Tyskland, Storbritannien, Frankrike och Japan år 1985. Åtskilliga länder har därefter gjort på samma sätt, och arbete i samma riktning pågår för närvarande i ytterligare länder.

Som har påpekats av flera remissinstanser kan Sverige inte på ett så ekonomiskt viktigt område som detta gå sin egen väg utan hänsyn till hur man i andra industriländer ser på rättsskyddsfrågorna för datorprogram. Enligt min mening är det därför en självklar utgångspunkt att vi måste anpassa oss till internationell praxis.

Även i de andra nordiska länderna har man funnit att synsättet i våra länder i denna fråga måste överensstämma med det som är förhärskande bland andra industriländer. Inte minst viktigt härvidlag är att notera den ordning som redan har genomförts i ett antal av EG:s medlemsländer och som också förordas av EG-kommissionen i dess Green Paper om upphovsrätt och — enligt vad jag erfarit — även i direktivutkastet. Denna ordning har för övrigt stöd av övriga EFTA-länder. Jag kan mot denna bakgrund inte komma till annan slutsats än att rättsskyddet för datorprogram även i vårt land måste inordnas i det upphovsrättsliga systemet.

När det härefter gäller frågan huruvida datorprogram redan i dag skyddas av upphovsrättslagen eller om särskilda regler härom skulle behöva införas kan jag i allt väsentligt ansluta mig till utredningens analys och slutsats (se betänkandet s. 88—89). Upphovsrättens grundtanke är att ge skydd åt det andliga skapandet oavsett vilken form det tar sig. Det är också klart att ett datorprogram är uttryck för mänskligt andligt skapande, för vilket det krävs en hög grad av kunskap, förmåga till logiskt tänkande och

intuition för att på enklaste och effektivaste sätt nå fram till det bästa resultatet. Jag finner således att det inte råder något tvivel om att datorprogram kan utgöra en typ av verk i upphovsrättslig mening och därmed åtnjuta upphovsrättsligt skydd redan i dag. Att så är fallet har för övrigt också hovrätten för Västra Sverige uttalat i ett avgörande den 19 november 1987 (DB 159). En förutsättning för upphovsrättslagens tillämpning är att programmet i fråga motsvarar en sådan skapande insats att det uppnår s. k. verkshöjd. Hur högt detta krav bör ställas behandlas närmare i specialmotiveringen (avsnitt 6).

Att nya former av andligt skapande på detta sätt skulle komma att omfattas av gällande lagstiftning förutsågs redan vid upphovsrättslagens tillkomst. Sålunda framhöll auktorrättskommittén, vars betänkande (SOU 1956:25) låg till grund för lagstiftningen, att exemplifieringen av verkskategorier i lagens inledande bestämmelse i allt väsentligt täckte då brukliga former för litterärt och konstnärligt skapande men att den inte var avsedd att vara uttömmande. Om någon prestation av annat slag skulle gå in under det generella begreppet "skapande av ett litterärt eller konstnärligt verk", var enligt kommittén även den föremål för upphovsrätt. Kommitténs bedömning på denna punkt föranledde inte någon invändning vid lagstiftningsärendets fortsatta behandling (prop. 1960:17, 1LU 41, rskr. 406).

Som jag tidigare har framhållit är det emellertid angeläget att det inte råder någon osäkerhet om rättsskyddet för datorprogram och frågan huruvida sådana kan vara att anse som verk i upphovsrättslagens mening. Därför bör ett förtydligande tillägg göras härom i 1 § upphovsrättslagen.

Sammanfattningsvis finner jag alltså att datorprogram redan genom gällande lagstiftning kan vara att anse som verk i upphovsrättslagens mening och att ett skydd därigenom ges enligt det upphovsrättsliga regelsystemet.

Utredningens analys av den reella innebörden härav (se betänkandet s. 93 ff) har genomgående godtagits av remissinstanserna. Jag har för egen del ingen erinran mot vad utredningen har anfört och avser därför inte att närmare beröra dessa frågor.

I det följande kommer jag däremot att behandla frågor om behovet av en komplettering av det skydd som för närvarande följer av upphovsrättslagen samt behovet av vissa övriga särbestämmelser för datorprogram.

3.1.3 Katalogskydd för datorprogram?

Min bedömning: Datorprogram bör inte omfattas av det särskilda skydd i upphovsrättslagen som ges för sammanställning av uppgifter i kataloger, tabeller och liknande arbeten (s. k. katalogskydd).

Utredningens bedömning: Överensstämmer med min bedömning.

Remissinstanserna: Av det fåtal remissinstanser som har uttalat sig i frågan delar flertalet utredningens uppfattning att katalogskyddet inte bör

tillämpas på datorprogram. Två remissinstanser förordar dock att skyddet för datorprogram regleras i anslutning till katalogskyddet, bl. a. med hänsyn till att skyddstiden härigenom blir bättre avpassad.

Skälen för min bedömning: I 49 § upphovsrättslagen ges ett skydd åt arbeten såsom kataloger, tabeller och liknande i vilka har sammanställts ett stort antal uppgifter. Sammanställningar av detta slag utgör inte verk i upphovsrättslagens mening. Med hänsyn till att de ofta är resultatet av ett omfattande arbete och representerar stora kostnader har det emellertid ansetts att de bör skyddas i viss omfattning. Skyddstiden är tio år från det år då arbetet gavs ut.

I föregående avsnitt har jag konstaterat att datorprogram redan i dag kan utgöra verk i upphovsrättslagens mening och som sådana skyddas enligt det upphovsrättsliga regelsystemet. Eftersom skyddstiden enligt katalogregeln är kortare än det upphovsrättsliga skyddet saknar frågan om regelns tillämplighet intresse när det gäller sådana datorprogram. Den skulle därmed kunna få betydelse i de fall ett datorprogram inte uppnår verkshöjd.

De arbeten som katalogregeln avser att skydda skiljer sig emellertid avsevärt från ett datorprogram. Det kan inte gärna utan att lagen ändras komma i fråga att jämställa den serie av instruktioner till datorn som ett datorprogram består av med den typ av uppgiftssammanställningar som katalogregeln skyddar. Samma bedömning har gjorts i de övriga nordiska länderna.

Jag kan inte heller se att det skulle finnas något intresse av att ändra regeln för att göra den tillämplig på sådana datorprogram som inte uppnår verkshöjd. Tvärtom anser jag i likhet med ett antal remissinstanser att det är värdefullt att ha en "fri sektor" inom vilken program kan användas för forskning och vidareutveckling utan tillstånd från programmets upphovsman.

Av vad jag nyss har sagt framgår att det inte behövs något tillägg i lagtexten för att klargöra att katalogregeln inte gäller datorprogram.

3.1.4 Kompletterande användarskydd för datorprogram?

Min bedömning: Något särskilt skydd för användning av datorprogram som kompletterar det som följer av upphovsrättslagen bör inte införas.

Utredningens bedömning: Överensstämmer med min bedömning.

Remissinstanserna: Utredningens bedömning har i huvudsak godtagits, bortsett från de allmänna synpunkter som en del remissinstanser har framfört om upphovsrätten som skyddsform.

Skälen för min bedömning: En fråga som har diskuterats i olika sammanhang är om ett kompletterande skydd bör införas för vissa situationer där det upphovsrättsliga skyddet kan bedömas som otillräckligt. Ett sådant fall är då ett datorprogram används i en dator utan att det har lagrats i denna dators minne. Detta förfarande innebär att något exemplar av programmet

inte framställs. Inte heller är det fråga om något annat utnyttjande av rättigheter enligt upphovsrättslagen. Förfarandet faller alltså utanför den upphovsrättsliga lagstiftningen. I likhet med utredningen anser jag att något kompletterande skydd som tar sikte på själva användningen av programmet inte bör införas. För det första är en sådan situation ovanlig. För det andra skulle ett skydd som tar fasta på själva användandet av programmet vara artfrämmande för upphovsrättens skyddssystem. Och för det tredje har något skydd av sådant slag inte — såvitt är känt — införts i något annat land. Principen om nationell behandling innebär att Sverige, om ett sådant skydd infördes i den svenska lagstiftningen, skulle vara skyldigt att ge samma skydd för utländska program utan att svenska program fick motsvarande skydd utomlands.

Under remissbehandlingen har Svenska Bokförläggareföreningen och Föreningen Svenska Läromedelsproducenter ifrågasatt om man inte bör skilja mellan den användning som sker av en enda person och den fleranvändning som sker då man "lägger in datorprogrammet på nätverk". Föreningarna menar att man i praktiken noga skiljer mellan dessa båda situationer och att det krävs särskilt tillstånd från rättsinnehavaren om användaren vill lägga in programmet i ett nätverk. Föreningarna har föreslagit att ett tillägg om detta görs i upphovsrättslagen.

Även om jag kan förstå att det för rättighetshavaren innebär en väsentlig skillnad i utnyttjandegraden av ett program vid de olika användningsformerna, är det min uppfattning att den frågan inte bör lösas genom lagstiftning utan genom avtal mellan parterna. Jag är därför inte beredd att föreslå något tillägg i lagtexten i detta avseende.

3.1.5 Kopiering av datorprogram för enskilt bruk

Mitt förslag: Den som vill kopiera ett datorprogram i maskinläsbar form får göra detta bara om programmet är utgivet och endast för sitt enskilda bruk. Som förlaga för kopieringen får inte användas ett exemplar som används i näringsverksamhet eller i offentlig verksamhet.

Utredningens förslag: Datorprogram får inte kopieras för enskilt bruk.

Remissinstanserna: Beträffande utredningens förslag om ett förbud mot kopiering av datorprogram för enskilt bruk bryter sig åsikterna bland remissinstanserna. Förslaget tillstyrks eller lämnas utan erinran av flera remissinstanser, bl. a. av dem som företräder programindustrin, medan det avstyrks av ungefär lika många remissinstanser, bland dem flera som kan anses företräda användarintressen.

Skälen för mitt förslag: I 11 § upphovsrättslagen föreskrivs att av offentliggjorda verk får enstaka exemplar framställas för enskilt bruk. Vad som sålunda har framställts får inte utnyttjas för annat ändamål. Bestämmelsen gäller inte utförande av byggnadsverk, och det finns vissa inskränkningar i rätten att anlita annan för exemplarframställningen.

Enligt vad jag tidigare har slagit fast kan datorprogram vara att anse som verk som har upphovsrättsligt skydd. Reglerna om exemplarframställning för enskilt bruk är därför i princip tillämpliga i fråga om sådana datorprogram som når verkshöjd.

En viktig utgångspunkt är att det är mycket lätt att kopiera program. Den som har tillgång till ett program och som önskar kopiera detta har så gott som alltid tillgång till den utrustning som behövs för kopieringen. Det är speciellt tre omständigheter som gör enskild kopiering av programvara lockande. Den första är att exemplaren kan framställas enkelt och snabbt. Man kan exempelvis mycket lätt kopiera program på några sekunder på en vanlig hemdator. Den andra omständigheten är att kvaliteten på kopiorna är densamma som på originalet. Kopiering innebär alltså inte samma kvalitetsförluster som åtminstone med nuvarande teknik uppstår vid exempelvis kopiering av videogram. Den tredje är att kopiering av datorprogram är mycket lönsam.

Mot denna bakgrund finns det anledning att överväga begränsningar i rätten att kopiera programvara för enskilt bruk. En möjlighet är att förbjuda eller i vart fall avsevärt begränsa rätten till sådan kopiering enligt mönster av vad som i dag gäller för byggnadsverk. Ett annat alternativ är att begränsa rätten att anlita annan för kopieringen, dvs. en begränsning liknande den som i dag gäller i fråga om exempelvis bruksföremål och skulpturer.

Jag anser emellertid inte att det är meningsfullt med den begränsning som skulle ligga i att förbjuda kopiering genom annan. Som jag nyss har anfört torde det förhålla sig så att den som har behov av en egen kopia av ett program också har tillgång till en dator och därmed aldrig behöver anlita utomstående.

Det förekommer att programproducenter förser programförpackningarna med olika påskrifter, t. ex. av innehåll att den som bryter förpackningen anses ha ingått ett visst avtal med producenten av programmet. Sådana påskrifter är normalt sett inte bindande för köparen med mindre hans uppmärksamhet särskilt har fästs på påskriften i samband med köpet. Påskrifter av detta slag kan aldrig heller bli bindande för tredje man. Med hänsyn härtill är det inte lämpligt att knyta lagbestämmelser om inskränkningar i rätten till enskild kopiering av datorprogram till avtalsvillkor eller påskrifter och liknande i samband med tillhandahållandet av programmet.

Utredningen har inte ansett det tillräckligt att begränsa kopieringsrätten till program som är utgivna. Redan en kopiering av utgivna program skulle enligt utredningen vålla rättighetshavarna oacceptabelt stor skada.

Utredningen har med hänsyn härtill valt att föreslå ett totalt förbud mot kopiering för enskilt bruk. Förbudet föreslås omfatta program i alla former, således både i maskinläsbar form och i t. ex. utskrifter. Utredningen har sagt sig vara medveten om svårigheterna att kontrollera efterlevnaden av det föreslagna förbudet. Den har dock menat att den lagstiftning som föreslås kan ha en viss moralbildande effekt. Förbudet öppnar också en möjlighet att komma åt och förverka programexemplar som är olovligt framställda även om man inte kan finna den som har utfört den olovliga kopieringen och ställa denne till ansvar för intrånget.

Som tidigare nämnts är remissopinionen splittrad i denna fråga.

Frågan om en rätt till privatkopiering av datorprogram har behandlats också i andra länder. Frankrike och Förbundsrepubliken Tyskland införde år 1985 ett totalt förbud mot sådan kopiering. I Nederländerna har regeringen nyligen lagt fram ett förslag om sådant förbud. I den danska propositionen föreslås ett totalt förbud mot kopiering för enskilt bruk av datorprogram i maskinläsbar form. Enligt EG-kommissionens direktivförslag skall vidare — enligt vad jag har inhämtat — kopiering för enskilt bruk inte vara tillåten.

Å andra sidan kan noteras att man i Finland och Norge för närvarande inte avser att föreslå ett totalt förbud mot kopiering för enskilt bruk. EFTA-länderna har till EG-kommissionen som sin gemensamma ståndpunkt framfört att det inte föreligger något starkt behov av harmonisering på denna punkt och att det därför kan överlämnas till varje land att utforma sin lagstiftning på det sätt som bäst tillgodoser landets behov.

För egen del kan jag ansluta mig till uppfattningen att det föreligger ett behov av att begränsa rätten till kopiering av datorprogram för enskilt bruk, åtminstone vad gäller datorprogram i maskinläsbar form. Detta är nödvändigt för att minska de ekonomiska skadeverkningarna av en omfattande privatkopiering. Beträffande program i skriven form finns däremot ingen anledning att införa en särreglering i detta hänseende.

Till skillnad från utredningen anser jag emellertid att man i första hand bör undersöka möjligheterna att nå det eftersträfvade resultatet utan att helt förbjuda sådan kopiering. I sammanhanget bör inte heller bortses från de civilrättsliga sanktioner i form av skadestånd och viten som kan göras gällande, om t. ex. en licenshavare i strid mot licensavtalet kopierar ett program. En annan följd av ett sådant avtalsbrott kan vara att rätten att använda programmet går förlorad.

En viktig utgångspunkt vid bedömningen vilka begränsningar som skall göras av kopieringsrätten är att varje begränsning innebär att det som i dag är tillåtet förbjuds i framtiden. Den som handlar i strid mot ett sådant förbud kan alltså drabbas av de straffrättsliga sanktioner som upphovsrättslagen föreskriver. Från allmänna kriminalpolitiska utgångspunkter bör med hänsyn härtill inskränkningar i kopieringsrätten begränsas till vad som är oundgängligen nödvändigt för att uppnå det angivna syftet.

Det framstår vidare som olämpligt att införa ett förbud vars efterlevnad inte kan kontrolleras. En sådan åtgärd skulle kunna bidra till att minska respekten för lagstiftningen i allmänhet.

Vad härefter angår vilka begränsningar som mot bakgrund av det anförda bör övervägas kan konstateras att vissa programtyper givetvis är mer känsliga för privatkopiering än andra. Skadeverkningarna för rättighets-havarna är normalt sett avsevärt större vid privatkopiering av ett program med höga utvecklingskostnader som framställs i en liten serie än för ett program avsett att spridas i stor upplaga, t. ex. ett program för en persondator. Man skulle därför kunna överväga att knyta ett förbud mot privatkopiering endast till den förra gruppen av program. Jag anser det emellertid inte lagtekniskt möjligt att göra någon skillnad mellan olika typer av

program i detta hänseende. En sådan uppdelning är därför enligt min mening inte någon framkomlig väg.

En möjlig inskränkning skulle emellertid vara att begränsa rätten till kopiering för enskilt bruk till sådana program som är utgivna. Utgivning är ett snävare begrepp än offentliggörande, vilket är det begrepp som 11 § använder i dag. Enligt 8 § upphovsrättslagen är ett verk utgivet då exemplar därav med upphovsmannens samtycke har förts i handeln eller blivit spridda till allmänheten. Av förarbetena till bestämmelsen framgår att utgivning av ett verk förutsätter att det har framställts i ett större antal exemplar. Överfört på datorprogram skulle kravet på utgivning innebära att ett större antal exemplar av programmet har framställts och lagligen förts i handeln eller på annat sätt har spritts bland allmänheten. Ett program som endast tillhandahålls i mindre antal genom licensupplåtelse och på villkor att det inte sprids vidare är därför enligt min mening normalt sett inte att anse som utgivet. Detsamma får anses gälla beträffande program som endast framställs i mycket små serier.

I fråga om sådana program som i enlighet med vad jag nu har anfört inte kan anses som utgivna finns det enligt min mening inte några starka skäl för att tillåta privatkopiering. En första inskränkning i rätten till kopiering för enskilt bruk skulle därför vara att begränsa rätten till kopiering till att gälla sådana program som är utgivna. Motsvarande ändring torde för övrigt komma att föreslås i Finland och Norge.

En sådan begränsning av kopieringsrätten är emellertid inte tillräcklig för att undanröja risken för de ekonomiska skadeverkningar som jag har berört i det föregående. Frågan är därför om begreppet enskilt bruk kan avgränsas ytterligare.

Den kopiering av datorprogram som bör få ske med stöd av 11 § upphovsrättslagen måste enligt min mening vara begränsad till det strikt enskilda bruket, dvs. bruk inom den närmaste familje- eller vänkretsen. Detsamma gäller användningen av de exemplar som har framställts med stöd av paragrafen.

Det lär förekomma att datorprogram köps in i ett enda exemplar till en arbetsplats och där kopieras centralt så att var och en som har användning för programmet i sitt arbete får tillgång till ett eget exemplar. Reglerna om kopiering för enskilt bruk bör givetvis inte kunna åberopas för sådan kopiering. Det bör härvidlag inte göra någon skillnad om var och en av de anställda som har behov av programmet själv framställer sin kopia. En annan vanlig situation är att en person som i sitt arbete använder ett program gör en kopia av detta för att kunna använda programmet när arbetet utförs i bostaden. Inte heller sådan kopiering bör vara tillåten.

En begränsning av kopieringsrätten till det strikt enskilda bruket kan enligt min mening inte anses strida mot de uttalanden som första lagutskottet gjorde vid tillkomsten av upphovsrättslagen (1LU 1960:41 s. 52). Lagutskottet gav där visserligen uttryck för en mer liberal uppfattning när det gäller kopiering på arbetsplatser än vad departementschefen hade gjort i propositionen. Lagutskottets uttalanden avsåg emellertid endast fotokopiering. När det gäller den skada som vållas rättighetshavaren genom kopiering för enskilt bruk anser jag att man inte kan jämföra några fotoko-

pierade sidor av en text med ett par exemplar av ett datorprogram på diskett eller magnetband.

Sammanfattningsvis förordar jag att rätten till kopiering för enskilt bruk av datorprogram begränsas till den rent privata sfären, dvs. familjemedlemmar och vänner emellan. Sådan kopiering som i dag förekommer på arbetsplatser och liknande bör med andra ord inte vara tillåten. Inte heller bör det vara tillåtet att för bruk i hemmet kopiera ett program som man har tillgång till i sitt arbete vare sig avsikten är att där använda det i arbetet eller rent privat. För att detta tydligt skall framgå av lagtexten bör ett tillägg göras till 11 § upphovsrättslagen om att den som vill kopiera ett utgivet datorprogram får göra detta endast för sitt enskilda bruk och att han därvid inte får utnyttja en förlaga som används i näringsverksamhet eller offentlig verksamhet.

Det förslag jag nu har lagt fram överensstämmer i sak helt med de lösningar som för närvarande övervägs i Finland och Norge. Mitt förslag ligger också i linje med vad upphovsrättsutredningen har föreslagit i sitt senaste betänkande (SOU 1988:31) Översyn av upphovsrättslagstiftningen. Utredningen föreslår där en allmän åtstramning av rätten till kopiering för enskilt bruk. Särskilt betonas den personliga anknytningen och det personliga behovet av de kopior som framställs. Syftet med detta är att kraftigt begränsa den kopiering som med stöd av 11 § upphovsrättslagen görs på arbetsplatser.

De ändringar jag nu har föreslagit är enligt min mening tillräckliga för att uppnå syftet att minska de ekonomiska skadeverkningarna för rättighetshavarna av en alltför omfattande privatkopiering. Jag avser dock att noga följa utvecklingen för att kunna förvissa mig om att detta syfte uppnås. Skulle utvecklingen ta en annan riktning får ytterligare inskränkningar i kopieringsrätten övervägas. Sådana överväganden kan också komma att aktualiseras av den internationella utvecklingen på området.

3.1.6 Utlåning och uthyrning av datorprogram

Mitt förslag: Upphovsmannen skall ha kvar rätten att bestämma om utlåning och uthyrning av exemplar av datorprogram i maskinläsbar form.

Utredningens förslag: Överensstämmer med mitt förslag.

Remissinstanserna: Av det fåtal remissinstanser som yttrat sig i frågan har några tillstyrkt utredningsförslaget medan andra uttalat viss kritik. En remissinstans anser att förslaget går alltför långt genom att upphovsmannen får behålla rätten att bestämma även över utlåning.

Skälen för mitt förslag: I den ensamrätt som tillkommer en upphovsman ingår även rätten att kontrollera spridningen av exemplar av verket. Spridningsrätten innefattar rätten till försäljning, uthyrning, utlåning eller annan spridning av verket till allmänheten.

I 23 § upphovsrättslagen finns en viktig inskränkning i upphovsman-

nens spridningsrätt när det gäller bl. a. litterära verk. Sedan ett sådant verk har getts ut, får sålunda exemplar som omfattas av utgivningen spridas vidare och visas offentligt. Exemplar av litterära verk får med stöd av denna bestämmelse göras tillgängliga för allmänheten genom uthyrning eller liknande utan att tillstånd från upphovsmannen krävs. Man brukar kalla detta för att spridningsrätten konsumeras i och med första utgivningen.

När ett datorprogram är att betrakta som ett verk är upphovsmannens spridningsrätt konsumerad i och med att programmen har getts ut. Det är följaktligen enligt gällande bestämmelser tillåtet för vem som helst att utan upphovsmannens tillstånd hyra ut eller låna ut exemplar av datorprogram som man har förvärvat. Kopior som har framställts med stöd av reglerna om kopiering för enskilt bruk får dock inte lånas ut eller hyras ut på detta sätt. I 11 § upphovsrättslagen föreskrivs nämligen att vad som har framställts för enskilt bruk inte får utnyttjas för annat ändamål.

I förarbetena till 23 § upphovsrättslagen diskuterades om ett behov förelåg att förbehålla upphovsmannen spridningsrätten även i fråga om utlåning av litterära verk. Ett sådant behov ansågs emellertid då inte föreligga.

När det gäller utlåning av datorprogram bör emellertid beaktas att offentlig utlåning från exempelvis bibliotek kan utgöra underlag för en omfattande enskild kopiefremställning. Att tillåta sådan utlåning eller olika former av uthyrning skulle med andra ord kunna motverka syftet med den föreslagna ändringen i fråga om rätten till kopiering för enskilt bruk. Omfattande utlånings- eller uthyrningsverksamhet kan vidare störa marknaden på ett icke önskvärt sätt. Med hänsyn till det anförda föreslår jag att rätten till utlåning och uthyrning till allmänheten av exemplar av datorprogram i maskinläsbar form skall ligga kvar hos upphovsmannen. Detta förutsätter en ändring i 23 § upphovsrättslagen.

Eftersom förslaget bara avser utlåning och uthyrning till allmänheten hindrar det följaktligen inte utlåning av programexemplar vännar emellan eller mellan t. ex. arbetskamrater. Det som förslaget avser att förhindra är således en utlåningsverksamhet i mera organiserade former.

Den danska propositionen i ämnet innehåller samma regel i fråga om uthyrning och utlåning av datorprogram i maskinläsbar form som jag nu har förordat. Motsvarande ändringsförslag torde komma att läggas fram i Finland och i Norge.

3.1.7 Skyddet för datorprogram som har framställts hos myndigheter

Mitt förslag: Datorprogram som har framställts hos myndigheter skall inte undantas från det upphovsrättsliga skyddet.

Utredningens förslag: Överensstämmer med mitt förslag.

Remissinstanserna: Utredningens förslag tillstyrks av flera remissinstanser. Många andra remissinstanser uttalar dock viss kritik mot förslaget.

Kritiken går i huvudsak ut på att ett upphovsrättsligt skydd för datorprogram som har framställts hos myndigheter kan komma i konflikt med den grundlagsfästa offentlighetsprincipen.

Skälen för mitt förslag: Vissa handlingar som har upprättats av myndigheter är inte föremål för upphovsrätt. Reglerna härom finns i 9 § första stycket upphovsrättslagen. De handlingar som det här är fråga om är författningar, beslut av myndigheter, svenska myndigheters yttranden och officiella översättningar av dessa typer av verk. I 24 § första stycket andra meningen upphovsrättslagen finns en uppräknig av andra handlingar än sådana som avses i 9 § första stycket och beträffande vilka upphovsrätt gäller enligt vanliga regler. Dessa är officiella kartor, tekniska förebilder, verk framställda för undervisning, verk som är resultat av vetenskaplig forskning, alster av bildkonst, musikaliska verk och verk av vilka exemplar i samband med affärsverksamhet genom myndighets försorg tillhandahålls allmänheten. Handlingar av detta slag får alltså återges endast med rättighetshavarens samtycke. En tredje kategori, slutligen, omfattar alla andra verk som innefattas i begreppet handlingar upprättade av myndighet. Sådana verk får återges utan samtycke av upphovsmannen men dennes ideella rätt skall respekteras.

Grundprincipen är således att handlingar som har upprättats av myndigheter inte är föremål för upphovsrätt. Undantagen från denna princip gäller i huvudsak produkter som framställts i den offentliga verksamheten i former och på villkor som liknar privat företagsamhet. I förarbetena till upphovsrättslagen sägs att, oavsett om dessa produkter framställs inom den allmänna eller inom den enskilda sektorn, föreligger här ett behov av skydd mot obehörigt utnyttjande (prop. 1973:15 s. 124).

Detta uttalande gäller enligt min mening i lika hög grad för datorprogram, eftersom dessa oftast är resultatet av ett omfattande arbete och stora investeringar. Jag finner det med hänsyn härtill uppenbart att även datorprogram som har skapats hos myndigheter bör ha ett upphovsrättsligt skydd, oavsett i vilken form de förekommer. Datorprogram bör således särskilt nämnas bland de skyddade verk som räknas upp i 24 § första stycket upphovsrättslagen.

Vissa remissinstanser har uttalat farhågor i fråga om tillämpningen av offentlighetsprincipen på datorprogram, om dessa tillerkänns ett upphovsrättsligt skydd. För egen del anser jag att dessa farhågor saknar fog. Enligt 24 a § upphovsrättslagen får upphovsrätten inte hindra att allmänna handlingar tillhandahålls i den ordning 2 kap. tryckfrihetsförordningen stadgar. Det skydd som jag nu föreslår för datorprogram innebär alltså inte några inskränkningar i möjligheterna att få ut eller på annat sätt ta del av program hos myndigheter.

Jag vill dock här erinra om att en myndighet inte är skyldig att lämna ut en upptagning för automatisk databehandling – till vilket även datorprogram räknas – i annan form än utskrift (2 kap. 13 § tryckfrihetsförordningen). I detta sammanhang skall också nämnas att data- och offentlighetskommittén (Ju 1984:06) har till uppgift att överväga bl. a. frågan om offentlighetsprincipens tillämpning på datorområdet. Utredningens slutbetänkande skall enligt vad jag erfarit överlämnas inom kort.

Mitt förslag: Om annat inte har avtalats, innefattar rätten att utnyttja ett datorprogram rätt att framställa sådana exemplar av programmet och göra sådana anpassningar i exemplaren som behövs för den medgivna användningen samt att framställa reservexemplar och exemplar som behövs från skyddssynpunkt. Exemplar som har framställts för dessa ändamål får inte användas för annat ändamål och får över huvud taget inte användas sedan rätten att utnyttja programmet har upphört.

Utredningens förslag: Överensstämmer i huvudsak med mitt förslag. Utredningen har dock även föreslagit att kopiorna skall utplånas när rätten att utnyttja programmet upphör.

Remissinstanserna: Endast ett fåtal remissinstanser har berört frågan. De flesta av dem lämnar utredningens förslag utan erinran. Några ifrågasätter emellertid huruvida förslaget om att utplåna kopiorna går att förena med bestämmelser om skyldigheten att bevara allmänna handlingar.

Skälen för mitt förslag: När ett datorprogram används innebär detta som regel att kopior av programmet skapas och flyttas mellan olika enheter i datorn. Vidare kan den som använder ett datorprogram behöva skydda sig mot risken att programmet av misstag utplånas. Detta sker genom att en eller ett par reserv- eller säkerhetskopior framställs.

Framställning av kopior av dessa slag innebär upphovsrättsligt sett en exemplarframställning som inte är tillåten utan upphovsmannens medgivande. Sådant medgivande torde i viss utsträckning ges regelmässigt i samband med överlåtelse av rätten att utnyttja ett datorprogram. Vid försäljning av programexemplar torde det däremot vara mera sällsynt att avtal med sådant innehåll träffas (jfr vad jag tidigare har sagt i avsnitt 3.1.5 om betydelsen av olika påskrifter på förpackningar). Jag anser för min del att också den som på detta sätt har förvärvat rätten att utnyttja ett datorprogram bör tillförsäkras en rätt att framställa sådana kopior av programmet som är nödvändiga för utnyttjandet.

När ett program behöver anpassas på visst sätt för att kunna göra avsedd tjänst kan det ibland, särskilt vid en omfattande anpassning, bli fråga om en bearbetning av programmet från upphovsrättslig synpunkt. Den som vill förfoga över en sådan bearbetning måste ha samtycke till detta av den som har skapat programmet. Förvärvaren av ett program bör enligt min mening ha rätt att göra sådana anpassningar i programmet som erfordras för den medgivna användningen. Denna rätt bör emellertid gälla endast i den mån parterna inte har avtalat något annat. Till förekommande av missbruk bör inte heller de exemplar som framställs med stöd av en bestämmelse med detta innehåll få användas för annat ändamål och inte heller sedan rätten att utnyttja programmet har upphört.

Däremot kan jag inte finna det nödvändigt att, såsom utredningen har föreslagit, kräva att kopiorna utplånas när rätten att utnyttja programmet har upphört. I likhet med vad som har framförts av några remissinstanser

anser jag att en sådan bestämmelse skulle kunna vara svår att förena med föreskrifter om skyldigheten att bevara allmänna handlingar. För vissa statliga myndigheter finns för övrigt särskilda bestämmelser om utgallring ur ADB-upptagningar i förordningen (1974:648) om utgallring ur upptagning för automatisk databehandling. Utredningens förslag skulle också kunna komma i konflikt med föreskrifterna i bokföringslagen (1976:125) om bevarande av räkenskapsmaterial (inbegripet datorprogram).

Sammantaget menar jag således att en bestämmelse om utplåning som utredningen har förordat varken är lämplig eller nödvändig. Samma bedömning har gjorts i de övriga nordiska länderna.

3.1.9 Rätten till datorprogram i anställningsförhållanden

Min bedömning: Frågan om rätten till datorprogram i anställningsförhållanden bör lösas avtalsvägen och inte genom lagreglering.

Utredningens bedömning: Överensstämmer med min bedömning.

Remissinstanserna: En del anser att frågan om rätten till datorprogram i anställningsförhållanden bör klarläggas i lagen, medan andra menar att ett klagörande i frågan inte hör hemma i lagtext. Flera remissinstanser uttalar att rätten till datorprogram som har skapats i anställningsförhållanden enligt gällande rätt tillkommer arbetsgivaren om inte annat särskilt har avtalats. Sedan remissbehandlingen avslutats har ett antal remissinstanser i särskilda framställningar begärt att frågan lagregleras i enlighet med den gängse uppfattningen om rättsläget.

Skälen för min bedömning: Den svenska upphovsrättslagstiftningen utgår från att upphovsrätten till ett verk tillkommer den eller de fysiska personer som har skapat verket. Denna rätt kan emellertid genom avtal övergå till annan.

I anställningsförhållanden förekommer det att parterna inte uttryckligen har avtalat om vad som skall gälla i fråga om rätten till datorprogram som arbetstagaren har skapat i sin anställning. Man får då försöka utröna parternas vilja och uppfattning med stöd av olika omständigheter. Till dessa hör bl. a. avsikten med anställningen och praxis i den bransch det gäller. Rent allmänt torde beträffande de ekonomiska rättigheterna gälla att verk som är tillkomna i tjänsten får utnyttjas av arbetsgivaren i hans normala verksamhet och i den omfattning som någorlunda säkert kunde förutses när verket tillkom.

Den danska propositionen i detta ämne innehåller en bestämmelse om att rätten skall övergå till arbetsgivaren om inte annat är avtalat. Ett liknande förslag torde komma att läggas fram i Finland. Även EG-kommissionens direktivutkast innehåller motsvarande presumptionsregel. I Norge planeras däremot inte någon lagreglering av frågan.

För min del ser jag inte någon anledning att nu ingripa med lagstiftning i en så utpräglad intressefråga som det här rör sig om. Det bör alltså även i fortsättningen ankomma på parterna att avtala om vad som skall gälla

beträffande rätten till datorprogram som har skapats i ett anställningsförhållande. Skulle det emellertid visa sig att denna fråga inte kan lösas på ett tillfredsställande sätt genom sådana avtal, får frågan om lagstiftning övervägas på nytt.

3.1.10 Behörig domstol m. m.

Mitt förslag: Frågor om intrång i rätten till datorprogram skall prövas av de allmänna domstolarna enligt vanliga rättegångsregler.

Utredningens förslag: Utredningen har inte närmare berört frågan.

Remissinstanserna: Några remissinstanser har ifrågasatt om de allmänna domstolarna har den kompetens som behövs för att kunna bedöma de tekniskt komplicerade frågor som kan komma upp i mål om intrång i rätten till datorprogram. En del av dem anser att målen bör handläggas i den ordning som gäller för patentmål.

Skälen för mitt förslag: Frågor om intrång i upphovsrätt prövas av de allmänna domstolarna. I vissa typer av mål gäller dock särskilda forumregler. Sälunda har Stockholms tingsrätt exklusiv behörighet att i första instans pröva mål om ljudradio- eller televisionsutsändning i strid mot upphovsrättslagen (58 §) och mål om televisionsutsändning i strid mot lagen (1960:730) om rätt till fotografisk bild (20 §).

I de patentmål som prövas av allmän domstol, bl. a. mål om patentintrång, har enligt patentlagen (1967:837) Stockholms tingsrätt en motsvarande exklusiv behörighet (65 §).

Mål om intrång i rätten till datorprogram kan, på samma sätt som mål av de kategorier jag nu har nämnt, innefatta tekniska och andra frågor av komplicerat och speciellt slag. Att av detta skäl koncentrera dessa mål till särskilda domstolar skulle emellertid kunna medföra nackdelar från såväl principiell som praktisk synpunkt (jfr prop. 1984/85:178 s. 27 ff). Frågorna om koncentration av mål till vissa domstolar och om expertmedverkan har belysts från mer generella utgångspunkter av rättegångsutredningen i betänkandet (SOU 1987:13) Översyn av rättegångsbalken 3. I betänkandet, som för närvarande övervägs i justitiedepartementet, föreslås bl. a. att allmänna forumregler skall gälla för mål om ljudradio- eller televisionsutsändning i strid mot upphovsrättslagen.

Det kan tilläggas att lagen (1986:1425) om skydd för kretsmönster i halvledarprodukter innebär att mål om intrång i rätten till kretsmönster skall handläggas vid allmän domstol enligt vanliga forumregler (se prop. 1986/87:49 s.15, LU 10, rskr. 65).

Enligt min mening bör den allmänna inriktningen vara att så långt möjligt hålla nere antalet måltyper som skall särbehandlas. Jag har också svårt att se att det i fråga om mål om intrång i rätten till datorprogram finns anledning att tillämpa en annan ordning än som gäller beträffande mål om intrång i rätten till kretsmönster. Lika litet som i det fallet bör man frångå principen om tingsrätternas lika behörighet eller införa särregler om rättens sammansättning.

Min bedömning: Gällande upphovsrättsliga regler kan tillämpas när verk matas in, lagras eller bearbetas i en dator eller tas ut ur en dator eller skapas med hjälp av en dator. Reglerna kan också tillämpas när det gäller skyddet för databaser. Några lagändringar erfordras således inte i dessa hänseenden.

Utredningens bedömning: Överensstämmer med min bedömning.

Remissinstanserna: Behovet av en reglering av det rättsliga skyddet vid användningen av datorer har understrukits av åtskilliga remissinstanser. Många uttrycker sin tillfredsställelse över att utredningen genom sitt betänkande har klarlagt rättsläget. Flertalet remissinstanser godtar utredningens bedömning att några lagändringar inte är nödvändiga. Några anser dock att lagtexten bör förtydligas.

Skälen för min bedömning: Som jag nämnt i avsnitt 2 har frågan om datorbehandling av upphovsrättsligt skyddat material samt skyddet för databaser behandlats i det mellanstatliga samarbetet i WIPO och UNESCO. I den rekommendation som utarbetades år 1982 konstaterades att de grundläggande principerna i de internationella konventionerna på området var tillämpliga också i detta sammanhang. Senare diskussioner i frågan har inte föranlett någon avvikande uppfattning från detta konstaterande.

I sitt betänkande (sid. 51 – 84) har utredningen utförligt redogjort för de resultat som en tillämpning av upphovsrättslagen leder till på det nu aktuella området. Utredningen har för sin del dragit slutsatsen av sin genomgång att denna tillämpning står i överensstämmelse med den internationellt vedertagna uppfattningen och att någon lagändring således inte erfordras.

I likhet med flertalet remissinstanser ansluter jag mig till utredningens bedömning. Jag har inte heller funnit anledning till erinran mot vad utredningen har anfört i sin detaljerade analys rörande den närmare tillämpningen av upphovsrättslagen i detta sammanhang.

I det följande tar jag därför endast upp ett antal frågor som särskilt har berörts av remissinstanserna.

Bildskärmsvisning

Utmatning av ett verk från en dator innebär antingen att ett exemplar av verket framställs eller att verket visas eller framförs. Framställning av exemplar faller under upphovsmannens ensamrätt. Är kravet på offentlighet i upphovsrättslagens mening uppfyllt, gäller detsamma i princip även för visning och framförande.

Den i vårt land och utomlands allmänt vedertagna uppfattningen är att, när ett datorlagrat verk visas på en bildskärm, något exemplar av verket därmed inte framställs. Skälet till detta är att projektionen på bildskärmen

är alltför flyktig för att kunna anses som ett exemplar av verket. Lika litet anses t. ex. den bild som projiceras på en filmduk av en diabild utgöra ett exemplar av bilden. En annan sak är att både bildskärmsvisning av material i en databas och projicering av en diabild förutsätter tillgång till ett exemplar av verket.

Under remissbehandlingen har några remissinstanser framhållit att det av lagtexten bör framgå att visning av ett datorlagrat verk på bildskärm är ett framförande som kan vara offentligt.

För egen del anser jag att det inte är nödvändigt med en sådan komplettering av lagtexten som remissinstanserna har efterlyst. När en TV-apparat ställs upp på en för allmänheten tillgänglig plats blir det som visas att anse som ett offentligt framförande, på samma sätt som framförandet av musik från en radio eller musikanläggning (se härom särskilt NJA 1980 s. 123 och högsta domstolens dom den 21 december 1988, DT 46). Någon särskild lagregel om detta har inte ansetts nödvändig. Lika litet är det påkallat med en lagregel av detta slag för fall då en bildskärm som är anknuten till ett datanät används på liknande sätt, t. ex. på en arbetsplats. En lagregel för just detta fall skulle tvärtom kunna inbjuda till motsatsslut i andra liknande situationer.

Datorbaserade arkiv

Några remissinstanser har påpekat att datorlagring av material i många fall ersätter arkiv med samlingar av urklipp från t. ex. tidningar och tidskrifter. Om samlingen består av urklipp uppkommer inga problem av upphovsrättsligt slag, vare sig när man arkiverar urklippen eller när man söker efter material bland dem. Några nya exemplar framställs inte i dessa fall, och det blir inte heller fråga om någon offentlig visning eller något offentligt framförande.

Om samma material skall lagras i en dator, blir de upphovsrättsliga reglerna om ensamrätt tillämpliga både vid inmatning i datorn och vid varje tillfälle då materialet tas fram genom en utskrift eller på en bildskärm på sådant sätt att det blir fråga om en offentlig visning. En förutsättning är givetvis att urklippen från upphovsrättslig synpunkt är att betrakta som verk. De remissinstanser som har tagit upp frågan anser att en sådan skillnad mellan arkiv som består av urklipp och sådana som är datorbaserade är obefogad.

Skillnaden mellan "klipparkiv" och datorbaserade arkiv består i att det upphovsrättsligt skyddade materialet i det senare fallet förs över till ett annat medium. Det innebär att ett exemplar då framställs av materialet. Härav följer att en rätt att mata in skyddade verk i en dator måste grunda sig på ett avtal mellan parterna även om inmatningen sker för arkivändamål. Denna skillnad mot vad som gäller i fråga om "klipparkiv" är enligt min mening befogad.

En naturlig tolkning av det avtal som alltså erfordras för att materialet över huvud taget skall få läggas in i en databas är att materialet får utnyttjas för sökning genom visning på bildskärm eller utskrift av enstaka exemplar. I praktiken uppkommer därför knappast någon skillnad när det

gäller rätten att söka i "klipparkiv" och i datorbaserade arkiv. Något behov av kompletterande lagstiftning för denna situation finns med hänsyn härtill inte.

Det som jag nu har sagt gäller självfallet inte för den fortsatta användningen av material ur datorbaserade arkiv. Den som t. ex. i en tidning vill återge en artikel hämtad ur en databas måste på sedvanligt sätt skaffa sig tillstånd till detta från innehavaren av rättigheterna till artikeln.

Begreppet "utgivning"

Under remissbehandlingen har från något håll framförts att en databas och verk i denna alltid skall anses utgivna, om ägaren till databasen har gett ett generellt tillstånd till viss lokal lagring, vare sig det är fråga om överföring via tråd av en viss mängd uppgifter ur basen eller ej.

Utredningen, som utförligt har behandlat frågan (se betänkandet s. 68), konstaterar att både Bernkonventionen och Världskonventionen om upphovsrätt definierar begreppet utgivning. Där sägs uttryckligen att som "publication" anses inte en sådan åtgärd som exempelvis trådspridning av verk till allmänheten. Detta innebär att trådöverföring av innehållet i en databas inte kan betraktas som utgivning i konventionens mening. Enligt utredningen bör man inte för svensk del gå ifrån ett så grundläggande element i den internationella definitionen.

Jag ser lika lite som utredningen någon möjlighet att rucka på denna grundläggande princip. Däremot kan de som är anslutna till en databas ha getts en rätt att själva framställa exemplar av materialet i basen. Sådan framställning kan innebära utgivning i den mening som detta begrepp har enligt 8 § andra stycket upphovsrättslagen. Bestämmelsen kräver givetvis inte att det är upphovsmannen själv som framställer exemplaren.

Katalogskydd för databaser?

En annan fråga som har tagits upp av några remissinstanser är tillämpningen av den s. k. katalogregeln i 49 § upphovsrättslagen på databaser. Där sägs att katalog, tabell eller annat dylikt arbete, vari sammanställts ett stort antal uppgifter, inte får eftergöras utan framställarens samtycke förrän tio år har förflutit efter det år då arbetet utgavs.

Databaser som inte uppfyller kravet på verkshöjd måste normalt sett anses omfattade av denna katalogregel. Detta innebär att basen eller väsentliga delar därav inte får eftergöras, dvs. kopieras. Katalogskyddet innebär dock inte något skydd för de enskilda sakuppgifterna i sammanställningen. Katalogskyddet är vidare rent nationellt. Det gäller sålunda endast för arbeten som är framställda av svenska medborgare eller svenska juridiska personer eller av dem som har sin vanliga vistelseort i Sverige och dessutom för arbeten som första gången har givits ut i Sverige. Motsvarande bestämmelse finns i de andra nordiska ländernas upphovsrättsliga lagstiftning. Även där är tillämpningen på samma sätt begränsad till det egna landet.

Utredningen anser att det kan finnas skäl att överväga att genom en

regional överenskommelse mellan de nordiska länderna ge skydd åt varandras alster på detta område. Under remissbehandlingen har vidare patent- och registreringsverket förordat att katalogregelns tillämpning beträffande databaser utsträcks till att gälla utländska rättighetsinnehavare även utanför Norden.

Ett skydd av detta slag återfinns endast i de nordiska ländernas lagstiftning. En utsträckning av skyddet till att avse även utländska rättighetsinnehavare på det sätt som patent- och registreringsverket förordat skulle innebära att utländska databaser kunde få ett skydd av detta slag i Sverige utan att svenska baser fick ett motsvarande skydd i de andra länderna. En sådan ensidig utsträckning av skyddet bör enligt min mening inte komma i fråga. Däremot skulle det kunna övervägas att ge databaser i ett annat land skydd i Sverige under förutsättning att svenska alster får motsvarande skydd i det andra landet, dvs. att grunda utsträckningen på reciprocitet. Jag anser emellertid att de fortsatta internationella övervägandena på datorområdet måste avvaktas innan man tar slutlig ställning till denna fråga.

Detsamma gäller beträffande frågan huruvida katalogskyddet bör utvidgas till att omfatta databaser i de övriga nordiska länderna. Intresse för en sådan utvidgning finns i alla de nordiska länderna, men den allmänna uppfattningen är att resultatet av de internationella övervägandena först bör avvaktas.

Av samma skäl är jag inte heller beredd att, såsom juridiska fakultetsnämnden i Stockholm har föreslagit, utvidga katalogregeln att gälla även bildskärmsutnyttjande av material i datornät m. m. Konsekvenserna av den föreslagna utvidgningen är svåra att överblicka, inte minst vad gäller tillämpningen av en sådan regel på utländskt material.

4 Ikraftträdande m. m.

Det är önskvärt att de nya lagreglerna om upphovsrätt och datorer kan träda i kraft samtidigt med motsvarande lagregler i Danmark, Finland och Norge. Såvitt nu kan bedömas är den 1 juli 1989 en lämplig tidpunkt.

I likhet med vad som är brukligt vid ändringar i den upphovsrättsliga lagstiftningen bör de nya reglerna tillämpas också på verk som har tillkommit före den nya lagens ikraftträdande.

5 Upprättat lagförslag

I enlighet med det anförda har inom justitiedepartementet upprättats förslag till

lag om ändring i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk.

Förslaget har granskats av *lagrådet*.

Lagens rubrik

Utredningen har föreslagit att den nuvarande rubriken "Lag om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk" ändras till den kortare och numera allmänt använda benämningen "Upphovsrättslag". Jag har i och för sig förståelse för detta förslag. Lagen skulle med den ändrade rubriken för övrigt få samma benämning som i Finland, där en motsvarande ändring redan tidigare har genomförts. Frågan om den nu föreslagna ändringen av lagens rubrik hör emellertid enligt min mening naturligt samman med den lagtekniska översyn av upphovsrättslagen som återstår sedan den sakliga genomgången av lagens bestämmelser har slutförts. Jag lägger därför inte nu fram något förslag till ändring av lagens rubrik.

1 §

Den som skapat ett litterärt eller konstnärligt verk har upphovsrätt till verket, vare sig det utgör skönlitterär eller beskrivande framställning i skrift eller tal, *datorprogram*, musikaliskt eller sceniskt verk, filmverk eller alster av bildkonst, byggnadskonst eller brukskonst eller *det har kommit till uttryck på annat sätt*.

Till litterärt verk hänföres karta, så ock annat i teckning eller grafik eller i plastisk form utfört verk av beskrivande art.

Som har förordats i den allmänna motiveringen (avsnitt 3.1.2) har i paragrafens första stycke gjorts ett tillägg för att det klart skall framgå att även datorprogram räknas till upphovsrättsligt skyddade verk.

I utredningens förslag har detta tillägg tagits in i paragrafens andra stycke. Som påpekats under remissbehandlingen är detta emellertid inte så lämpligt, eftersom andra stycket handlar endast om verk av beskrivande art vilka har ett tämligen ringa skyddsomfång. Genom att tillägget i stället görs i första stycket markeras att datorprogram kan vara att anse som litterära verk i allmänhet. För datorprogram gäller alltså samma skyddsomfång som för andra litterära verk. Det innebär ett skydd inte bara mot direkt kopiering utan också mot framställning av exemplar av programmet i bearbetat skick.

Också i fråga om kraven på verkshöjd gäller för datorprogram vad som gäller för andra litterära verk. Frågan är närmast vilken grad av originalitet som bör krävas för att ett datorprogram skall anses uppnå verkshöjd. Den frågan går det inte att i lagtext eller allmänna motivuttalanden lämna något exakt svar på. Av allmänna bedömningskriterier följer emellertid att enkla, okomplicerade program normalt sett inte kan nå verkshöjd. Kravet på verkshöjd på detta område bör alltså i princip ställas förhållandevis högt. I likhet med vad som gäller för andra verkstyper bör verkshöjdskravet innebära att det endast undantagsvis kan inträffa att två personer oberoende av varandra skapar identiska program. Verkshöjd bör däremot inte anses föreligga när situationen är sådan att endast en eller ett fåtal tänkbara lösningar kan användas för att nå avsett resultat med ett pro-

gram. I sådana fall är resultatet givet av de yttre faktorerna, och något utrymme finns knappast för den originalitet som krävs för att ett upphovsrättsligt verk skall föreligga.

Det bör också framhållas att vad som skall bedömas är programmet som sådant. Det är alltså utan betydelse att den funktion ett program skall utföra kan framstå som enkel.

När det gäller mera omfattande och komplicerade program kan det i och för sig tänkas att flera experter oberoende av varandra använder sig av samma typlösning för att genom programmet på det bästa och snabbaste sättet lösa vissa givna uppgifter. Därigenom skulle man kunna säga att lösningarna även här är givna av de yttre faktorerna. Det är visserligen riktigt att den som skapar ett datorprogram inte i första hand eftersträvar originalitet utan snarare effektivitet i det skapade programmet. Emellertid torde det alltid finnas flera vägar att nå fram till den lösning som ger programmet största möjliga effektivitet. Därför framstår det som ytterligt osannolikt att två experter oberoende av varandra skulle åstadkomma tekniskt sett exakt likadana lösningar igenom hela programmet. Detta gäller särskilt beträffande mera omfattande och komplicerade program, t. o. m. i sådana situationer där den eftersträvade lösningen ger förhållandevis litet utrymme för originalitet. Om undantagsvis två personer oberoende av varandra skulle utforma ett datorprogram på exakt samma sätt utan att det för den skull är fråga om ett okomplicerat program, torde man få acceptera att båda programmen blir skyddade och att båda programskaparna betraktas som upphovsmän, var och en till sitt program.

11 §

Av offentliggjort verk *får* enstaka exemplar framställas för enskilt bruk. Vad sålunda framställts *får* ej utnyttjas för annat ändamål.

Vad i första stycket sägs medför ej rätt att för eget bruk låta annan framställa bruksföremål eller skulptur eller genom konstnärligt förfarande efterbilda annat konstverk, ej heller rätt att utföra byggnadsverk.

Den som med stöd av första stycket vill kopiera datorprogram i maskinläsbar form får göra detta endast för sitt enskilda bruk och bara under förutsättning att programmet är utgivet och att förlagan för kopieringen inte används i näringsverksamhet eller offentlig verksamhet. Kopian får ej utnyttjas för annat ändamål.

Paragrafen innehåller regler om exemplarframställning för enskilt bruk. I tredje stycket, som är nytt, regleras rätten till kopiering av datorprogram i maskinläsbar form. Syftet med denna reglering är, som har framhållits i den allmänna motiveringen (se avsnitt 3.1.5), att begränsa rätten till sådan kopiering.

I det nya stycket används ordet "kopiera". Härmed avses detsamma som med uttrycket "framställa exemplar". Även överföring från skriven form till maskinläsbar är att anse som kopiering.

Med begreppet "i maskinläsbar form" avses ett program som finns på magnetband eller diskett eller lagrat i en dators minne, till skillnad från program i skriven form, oftast i källkod. Begreppet har mött viss kritik i

remissbehandlingen eftersom även maskinell läsning av vanlig text är möjlig. Uttryckssättet torde dock inte ge upphov till någon oklarhet. En vanlig skriven text kan knappast betecknas som en text "i maskinläsbar form" även om den kan läsas maskinellt. Även i det danska lagförslaget används för övrigt samma begrepp.

Att kopieringsrätten är begränsad till den rent privata sfären anges genom orden "sitt enskilda bruk". Under uttrycket ryms kopiering inom den närmaste familje- och vänkretsen. Detta innebär att den enskilde inom denna krets får utnyttja ett exemplar som han har framställt. Han får också framställa enstaka exemplar till personer som ingår i denna krets för deras personliga bruk.

Till skillnad från vad som anses vara fallet vid tillämpningen av bestämmelsen i första stycket utesluter den nya bestämmelsen varje form av kopiering av datorprogram i avsikt att använda kopiorna i näringsverksamhet eller offentlig verksamhet.

En förutsättning för att kopiering med stöd av bestämmelsen skall vara tillåten är vidare att programmet är utgivet. Tolkningen av detta begrepp har utvecklats i den allmänna motiveringen (avsnitt 3.1.5.).

Något krav på att den som vill kopiera ett datorprogram själv måste vara ägare till ett exemplar av programmet ställs inte upp. Det är följaktligen tillåtet att kopiera ett programexemplar som man lånat eller hyrt. En annan sak är att, om uthyrning av program blir vanlig, den som hyr ut programexemplar kan tänkas förbjuda kopiering i hyresavtalet. Självfallet gäller även vid kopiering av hyrda eller lånade program att syftet med kopieringen skall vara att tillgodose ett personligt behov.

Programexemplar som används i näringsverksamhet eller offentlig verksamhet får inte kopieras med stöd av paragrafen. Härigenom förhindras att en anställd för bruk i hemmet kopierar ett program som han har tillgång till i sitt arbete. Bestämmelsen avser enligt sin ordalydelse endast sådana programexemplar som används i näringsverksamhet och offentlig verksamhet. Att ett program som sådant används på detta sätt utesluter alltså inte att det får kopieras, om inte just förlagan för kopieringen används i verksamhet av sådant slag.

I den sista meningen i det nya stycket föreskrivs att kopior av datorprogram i maskinläsbar form inte får användas för andra ändamål än det för vilket de framställdes. Kopiorna får följaktligen inte användas i näringsverksamhet eller offentlig verksamhet utan endast inom den rent privata sfären.

23 §

Sedan ett litterärt eller musikaliskt verk har utgivits, får exemplar, som omfattas av utgivningen, spridas vidare och visas offentligt. Exemplar av musikaliska verk får dock inte utan upphovsmannens samtycke tillhandahållas allmänheten genom uthyrning eller annan därmed jämförlig rättshandling. *Detsamma gäller exemplar av datorprogram i maskinläsbar form. Sådana exemplar får inte heller utan upphovsmannens samtycke lånas ut till allmänheten.*

Paragrafen behandlar inskränkningar i upphovsmannens spridningsrätt beträffande utgivna litterära eller musikaliska verk. Ett tillägg har gjorts i paragrafen beträffande sådana verk som utgör datorprogram i maskinläsbar form. I fråga om sådana får uthyrning eller utlåning inte ske utan upphovsmannens samtycke. Med uthyrning jämställs, liksom i fråga om musikaliska verk, därmed jämförliga rättshandlingar, dvs. främst bytesverksamhet i organiserade former.

När ett datorprogram ingår i ett chip som är infogat i en produkt, t. ex. en miniräknare, är programmet att anse som utgivet i "maskinläsbar form". Givetvis är det i ett sådant fall tillåtet att låna ut eller hyra ut de produkter i vilka programmet ingår. Någon särskild regel om detta erfordras inte.

24 §

Annan hos svensk myndighet upprättad handling än som avses i 9 § första stycket *får återges* utan upphovsmannens samtycke. Vad nu sagts gäller dock *inte* officiell karta, teknisk förebild, *datorprogram*, verk som framställts för undervisning eller utgör resultat av vetenskaplig forskning, alster av bildkonst, musikaliskt verk, diktverk eller verk, varav exemplar i samband med affärsverksamhet genom myndighets försorg *tillhandahålls* allmänheten.

Vad som muntligen eller skriftligen anföres inför myndighet eller i statlig eller kommunal representation eller vid offentlig överläggning om allmänna angelägenheter må likaledes återgivas utan upphovsmannens samtycke; dock att utlåtanden, såsom bevis åberopade skrifter och dylikt må återgivas allenast i samband med redogörelse för mål eller ärende var de förekommit och i den omfattning som betingas av ändamålet med redogörelsen. Upphovsman äger ensam utgiva samling av sina anförenden.

Paragrafen innehåller i första stycket regler om upphovsrätt till andra hos svenska myndigheter upprättade handlingar än sådana som avses i 9 § första stycket. Bl. a. anges vilka typer av verk som inte får återges utan upphovsmannens samtycke, dvs. där upphovsrätt principiellt gäller enligt vanliga regler. Genom att "datorprogram" har lagts till här erhåller dessa ett fullständigt upphovsrättsligt skydd även när de har framställts hos en myndighet. Skyddet gäller oavsett i vilken form programmet är uttryckt.

Såsom har berörts i den allmänna motiveringen (avsnitt 3.1.7) framgår av 24 a § att upphovsrätten inte får hindra att allmänna handlingar tillhandahålls i den ordning 2 kap. tryckfrihetsförordningen stadgar. Det upphovsrättsliga skyddet för datorprogram medför alltså inte någon begränsning av rätten att få ut eller på annat sätt ta del av program hos myndigheter eller statliga verk.

27 §

Upphovsrätt må, med den begränsning som följer av vad i 3 § sägs, helt eller delvis överlätas.

Överlåtelse av exemplar innefattar icke överlåtelse av upphovsrätt. I

fråga om beställd porträttbild äger upphovsmannen dock icke utöva sin rätt utan tillstånd av beställaren eller, efter dennes död, av hans efterlevande make och arvingar.

Beträffande överlåtelse av upphovsrätt i vissa särskilda avscenden *föreskrivs* i 30 – 40 a §§.

Dessa bestämmelser tillämpas dock endast i den mån ej annat avtalats.

I paragrafen regleras frågor om överlåtelse av upphovsrätt. I tredje stycket hänvisas i dag till 30–40 §§. Nu har lagts till även 40 a §, som behandlar rätten att framställa reserv- och säkerhetsexemplar av datorprogram och att göra vissa anpassningar i dem. Genom tillägget blir bestämmelserna i 40 a § dispositiva, dvs. parterna har frihet att avtala på annat sätt.

Avtal om rätt att utnyttja datorprogram

40 a §

Överlåtelse av rätten att utnyttja ett datorprogram innefattar rätt att framställa sådana exemplar av programmet och göra sådana anpassningar i exemplaren som behövs för den medgivna användningen samt att framställa reservexemplar och exemplar som behövs från skyddssynpunkt. Sådana exemplar får inte utnyttjas för annat ändamål och får inte heller användas när rätten att utnyttja programmet har upphört.

I paragrafen ges vissa regler om rätten att utan hinder av upphovsmannens ensamrätt till exemplarframställning och bearbetning framställa exemplar av datorprogram när detta behövs från skyddssynpunkt eller som reservexemplar samt att i programmet göra de ändringar som erfordras med hänsyn till den medgivna användningen. Reservexemplar och sådana exemplar som behövs från skyddssynpunkt får inte utnyttjas för annat ändamål.

Bestämmelserna, som enligt tillägget i 27 § gäller endast i den mån annat inte har avtalats, äger i första hand tillämpning i situationer där ett uttryckligt avtal om överlåtelse eller upplåtelse av rätten finns, exempelvis ett licensavtal. Även i andra situationer än där ett uttryckligt avtal föreligger kan bestämmelserna emellertid bli tillämpliga. Detta är fallet t. ex. vid köp av ett programexemplar, där det normalt sett givetvis är underförstått att köparen också får använda det. Som har angetts i den allmänna motiveringen är det inte tillräckligt med endast en påskrift på ett köpt programexemplar för att anse att ett avtal har träffats som inskränker den rätt förevarande paragraf ger förvärvaren.

7 Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att anta förslaget till

lag om ändring i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk.

8 Beslut

Prop. 1988/89:85

Regringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att anta det förslag som föredraganden har lagt fram.

När det gäller den första av de tre delfrågor som utredningen behandlar, nämligen problemen rörande lagring och bearbetning samt skapande av verk med hjälp av dator och skyddet för databaser, drar utredningen slutsatser i en del principiellt viktiga frågor men föreslår inte några lagändringar. En viktig sådan slutsats är att inmatning av ett verk i en dator utgör ett mångfaldigande i upphovsrättslagens mening och principiellt sett kräver tillstånd av upphovsmannen. En annan fråga rör den upphovsrättsliga karaktären av utmatning från en dator. Utredningen nämner att denna utmatning kan vara antingen en exemplarframställning i form av en utskrift eller en upptagning i maskinläsbar form eller också ett utförande av verket på en skärm. Exemplarframställningen kräver principiellt sett tillstånd av upphovsmannen. Utförande på skärm kräver sådant tillstånd om utförandet kan anses som en offentlig visning eller ett offentligt framförande. Utredningen konstaterar att databaser som sådana kan vara skyddade antingen som litterära verk, om deras uppläggning uppnår verkshöjd, eller också som sådana samlingar av en stor mängd uppgifter som kan ha s. k. katalogskydd enligt 49 § upphovsrättslagen.

När det sedan gäller det immaterialrättsliga skyddet för datorprogram drar utredningen slutsatsen att dessa program redan enligt gällande lag torde vara att anse som sådana verk som åtnjuter skydd enligt den upphovsrättsliga lagstiftningen. Det föreslås att detta uttryckligen klargörs genom att datorprogram nämns i exemplifieringen av skyddade litterära verk i 1 § andra stycket upphovsrättslagen. Utredningen har övervägt om något immaterialrättsligt skydd utöver vad som följer av den upphovsrättsliga lagstiftningen bör införas men inte föreslagit något sådant. De lagändringar som utredningen föreslår i övrigt är att exemplarframställning för enskilt bruk av datorprogram inte skall vara tillåten, att program som har framställts hos myndigheter skall ha ett fullständigt upphovsrättsligt skydd och att upphovsmannens samtycke skall krävas för uthyrning och utlåning till allmänheten av sådana program.

Vidare föreslår utredningen en regel om att överlåtelse av rätten att utnyttja ett datorprogram, där annat inte har avtalats, också omfattar rätt att framställa de exemplar av programmet som behövs för den medgivna användningen och en rätt att i programmet göra de anpassningar som behövs för denna samt att framställa kopior som behövs från skyddssynpunkt.

Utredningen diskuterar slutligen frågan om rätten till program som skapas i anställningsförhållande men föreslår här inte någon lagreglering.

Förslag till

Lag om ändring i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk

dels att rubriken till lagen skall ha nedan angivna lydelse.

dels att 1, 11, 23, 24, 27 och 61 §§ skall ha nedan angivna lydelse.

dels att i lagen skall införas två nya paragrafer, 40 a och 49 a §§, av nedan angivna lydelse.

dels att i lagen närmast före 40 a § skall införas en rubrik av nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Upphovsrättslag

1 §¹

Den som skapat ett litterärt eller konstnärligt verk har upphovsrätt till verket, vare sig det utgör skönlitterär eller beskrivande framställning i skrift eller tal, musikaliskt eller sceniskt verk, filmverk eller alster av bildkonst, byggnadskonst eller brukskonst eller kommit till uttryck på annat sätt.

Till litterärt verk *hänföres* karta, *så ock* annat i teckning eller grafik eller i plastisk form utfört verk av beskrivande art.

Till litterärt verk hänförs karta *och* annat i teckning eller grafik eller i plastisk form utfört verk av beskrivande art, *ävensom datorprogram*.

11 §

Av offentliggjort verk må enstaka exemplar framställas för enskilt bruk. Vad sålunda framställts må ej användas för annat ändamål.

Vad i första stycket sägs medför ej rätt att för eget bruk låta annan framställa bruksföremål eller skulptur eller genom konstnärligt förfarande efterbilda annat konstverk, ej heller rätt att utföra byggnadsverk.

Vad i första stycket sägs medför ej rätt att för eget bruk låta annan framställa bruksföremål eller skulptur eller genom konstnärligt förfarande efterbilda annat konstverk, ej heller rätt att utföra byggnadsverk *eller framställa exemplar av verk utgörande datorprogram*.

23 §²

Sedan litterärt eller musikaliskt verk utgivits, *må* exemplar, som omfattas av utgivningen, spridas vidare ävensom visas offentligt; dock *må* exemplar av musikaliskt verk ej utan upphovsmannens samtycke göras tillgängligt för allmänheten genom uthyrning eller annan

Sedan litterärt eller musikaliskt verk utgivits, *får* exemplar, som omfattas av utgivningen, spridas vidare ävensom visas offentligt; dock *får* exemplar av musikaliskt verk *eller av verk utgörande datorprogram i maskinläsbar form* ej utan upphovsmannens samtycke

¹ Senaste lydelse 1973:363.

² Senaste lydelse 1973:363.

därmed jämförlig rättshandling.

göras tillgängligt för allmänheten genom uthyrning eller annan därmed jämförlig rättshandling. *I fråga om datorprogram som nu har nämnts gäller detsamma även i fråga om utlåning.*

24 §³

Annan hos svensk myndighet upprättad handling än som avses i 9 § första stycket *må återgiv*as utan upphovsmannens samtycke. Vad nu sagts gäller dock *icke* officiell karta, teknisk förebild, verk som framställts för undervisning eller utgör resultat av vetenskaplig forskning, alster av bildkonst, musikaliskt verk, diktverk eller verk, varav exemplar i samband med affärsverksamhet genom myndighets försorg tillhandahålles allmänheten.

Annan hos svensk myndighet upprättad handling än som avses i 9 § första stycket *får återges* utan upphovsmannens samtycke. Vad nu sagts gäller dock *inte* officiell karta, teknisk förebild, *verk utgörande datorprogram*, verk som framställts för undervisning eller utgör resultat av vetenskaplig forskning, alster av bildkonst, musikaliskt verk, diktverk eller verk, varav exemplar i samband med affärsverksamhet genom myndighets försorg tillhandahålles allmänheten.

Vad som muntligen eller skriftligen anföres inför myndighet eller i statlig eller kommunal representation eller vid offentlig överläggning om allmänna angelägenheter *må* likaledes återgivas utan upphovsmannens samtycke; dock att utlåtanden, såsom bevis åberopade skrifter och dylikt *må* återgivas allenast i samband med redogörelse för mål eller ärende vari de förekommer och i den omfattning som betingas av ändamålet med redogörelsen. Upphovsman äger ensam utgiva samling av sina anföranden.

27 §

Upphovsrätt *må*, med den begränsning som följer av vad i 3 § sägs, helt eller delvis överlätas.

Överlåtelse av exemplar innefattar *icke* överlåtelse av upphovsrätt. I fråga om beställd porträttbild äger upphovsmannen dock *icke* utöva sin rätt utan tillstånd av beställaren eller, efter dennes död, av hans efterlevande make eller arvingar.

Beträffande överlåtelse av upphovsrätt i vissa särskilda avseenden *stadgas* i 30–40 §§; dock *skola* nämnda bestämmelser tillämpas *allenast* i den mån ej annat avtalats.

Beträffande överlåtelse av upphovsrätt i vissa särskilda avseenden *föreskrivs* i 30–40 a §§; dock *skall* nämnda bestämmelser tillämpas *endast* i den mån ej annat avtalats.

Avtal om rätt att utnyttja datorprogram

40 a §

Överlåtelse av rätt att utnyttja ett datorprogram omfattar rätt att

³ Senaste lydelse 1973:363.

framställa sådana exemplar av programmet och i exemplaren göra sådana anpassningar som behövs för den medgivna användningen samt framställa reservexemplar och exemplar som behövs från skyddssynpunkt. Sådana exemplar får inte utnyttjas för annat ändamål och de skall utplånas senast när rätten att utnyttja programmet upphör.

49 a §

Den som har skapat utformningen av mönstret för kretsarna i en halvledarprodukt har en uteslutande rätt att

- 1. framställa exemplar av mönstret,*
- 2. utföra mönstret på ett materiellt underlag,*
- 3. göra mönstret tillgängligt för allmänheten — i ursprungligt eller ändrat skick — genom att exemplar av mönstret utbjuds till försäljning, utyrning eller utlåning eller sprids till allmänheten på annat sätt. Rätten varar till utgången av det tionde året efter det år då mönstret skapades.*

Utan hinder av vad som sägs i första stycket eller eljest i denna lag får exemplar framställas av kretsmönstret uteslutande för undervisning om eller analys av mönstret. Sålunda framställda exemplar får icke utnyttjas för annat ändamål.

Ingår kretsmönstret i exemplar av en produkt som med mönsterskaparens samtycke har spritts till allmänheten, får exemplaren spridas vidare.

Vad som sägs i 27 och 28 §§ skall äga motsvarande tillämpning på överlåtelse av rättigheter som avses i denna paragraf.

Är kretsmönstret eller del därav föremål för upphovsrätt får denna göras gällande utan hinder av vad som sägs i första stycket.

61 §⁴

Föreskrifterna i 45–48 §§ äro tillämpliga på framförande, ljudupptagning samt ljudradio- och televisionsutsändning, som äger rum i Sverige.

⁴ Senaste lydelse 1973:363.

Vad i 49 § stadgas är tillämpligt på arbete, framställt av svensk medborgare eller svensk juridisk person eller av den som här har sin vanliga vistelseort, så ock eljest på arbete som först utgivits i Sverige.

Vad som föreskrivs i 49 a § är tillämpligt på kretsmönster skapade av svensk medborgare eller av den som här har sin vanliga vistelseort samt på kretsmönster som först har utgivits i Sverige.

Denna lag träder i kraft den

Bestämmelserna i 1, 11, 23, 24, 27, 40 a och 49 a §§ tillämpas även på verk och kretsmönster som har tillkommit dessförinnan. Bestämmelsen i 40 a § tillämpas även på överlåtelse som ägt rum dessförinnan.

Yttranden över betänkandet har avgetts av justitiekanslern, riksåklagaren, överbefälhavaren, hovrätten för Nedre Norrland, Stockholms tingsrätt, riksrevisionsverket, statskontoret, Kungl. biblioteket, universitets- och högskoleämbetet, skolöverstyrelsen, juridiska fakulteten vid Stockholms universitet, universitetet i Linköping, delegationen för vetenskaplig och teknisk informationsförsörjning, televerket, datainspektionen, näringsfrihetsombudsmannen, patent- och registreringsverket, konsumentverket, styrelsen för teknisk utveckling, datamaskincentralen för administrativ databehandling, Svenska kommunförbundet, Landstingsförbundet, Sveriges advokatsamfund, Svenska journalistförbundet, Konstnärliga och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd, Sveriges Radio AB, Svenska gruppen av the International Federation of Producers of Phonograms and Videograms, Tidningarnas Telegrambyrå AB, Sveriges allmänna biblioteksförning, Kooperativa föreningen, Svenska dataföreningen, Riksdataböndet, Leverantörföreningen Kontor Data AB, ASEA, Datakonsultföreningen, Landsorganisationen, Tjänstemännens centralorganisation, Centralorganisationen SACO/SR, Svenska Industritjänstemannaförbundet, riksskatteverket, patentbesvärsrätten, lantmäteriverket, Svenska patentombuds-föreningen och Teatrarnas Riksförbund.

Gemensamma yttranden över betänkandet har avgetts av dels Sveriges industriförbund, Näringslivets delegation för marknadsrätt, Svenska arbetsgivareföreningen och SHIO-Familjeföretagen, dels Svenska tidningsutgivareföreningen och Tidningarnas arbetsgivareförening, dels Föreningen Svenska Läromedelsproducenter och Svenska bokförläggareföreningen samt Föreningen svensk programvaruindustri och Svenska elektronikindustri-föreningen.

Riksåklagaren har till sitt yttrande bifogat yttranden från överåklagarna i Stockholm, Malmö, Kalmar och Göteborg. Universitets- och högskoleämbetet har bifogat yttranden från universiteten i Uppsala, Lund, Stockholm, Göteborg, Umeå och Linköping samt Karolinska sjukhuset, vilka i sin tur har bifogat yttranden från juridiska fakultetsstyrelsen i Uppsala, juridiska fakultetsstyrelsens forskningsnämnd i Lund, tekniska fakultetsnämnden i Lund, samhällsvetenskapliga fakultetsnämnden och rättsvetenskapliga institutionen i Göteborg samt planeringsnämnden för filosofisk utbildning, medicinska fakultetsstyrelsen och tekniska högskolan i Linköping.

Tjänstemännens centralorganisation har till sitt yttrande bifogat ett yttrande av redaktören Herbert Söderström.

Efter remisstidens utgång har särskilda framställningar beträffande rätten till datorprogram framställda i anställningsförhållanden kommit in från Svenska arbetsgivareföreningen, Sveriges industriförbund, Småföretagens riksorganisation (tidigare SHIO-Familjeföretagen), Tidningarnas arbetsgivareförening, Svenska tidningsutgivareföreningen, Landstingsförbundet, Svenska bokförläggareföreningen, Föreningen Svenska Läromedelsproducenter, Svenska kommunförbundet, Svensk Industriförening och Föreningen svensk programvaruindustri.

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 1989-01-23

Närvarande: justitierådet Nils Mannerfelt, justitierådet Bertil Freyschuss, regeringsrådet Åke Bouvin.

Enligt protokoll vid regeringssammanträde den 19 januari 1989 har regeringen på hemställan av statsrådet Freivalds beslutat inhämta lagrådets yttrande över förslag till lag om ändring i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk.

Förslaget har inför lagrådet föredragits av hovrättsassessorn Roland Halvorsen.

Lagrådet lämnar förslaget utan erinran.

	Sid
Propositionen	1
Propositionens huvudsakliga innehåll	1
Propositionens lagförslag	2
Utdrag ur protokoll vid regeringsammanträde den 2 februari 1989 .	5
1 Inledning	5
2 Internationella förhållanden	6
3 Allmän motivering	7
3.1 Skyddet för datorprogram	7
3.1.1 Behovet av lagstiftning	7
3.1.2 Formerna för lagstiftning	9
3.1.3 Katalogskydd för datorprogram?	11
3.1.4 Kompletterande användarskydd för datorprogram? .	12
3.1.5 Kopiering av datorprogram för enskilt bruk	13
3.1.6 Utlåning och uthyrning av datorprogram	17
3.1.7 Skyddet för datorprogram som har framställts hos myndigheter	18
3.1.8 Rätt att framställa reservexemplar m. m. av datorpro- gram	20
3.1.9 Rätten till datorprogram i anställningsförhållanden .	21
3.1.10 Behörig domstol m. m	22
3.2 Andra upphovsrättsliga frågor beträffande datorbehandling och skyddet för databaser	23
4 Ikraftträdande m. m.	26
5 Upprättat lagförslag	26
6 Specialmotivering	27
7 Hemställan	31
8 Beslut	32
Bilaga 1 Huvuddragen av utredningens förslag i nu aktuella delar .	33
Bilaga 2 Utredningens lagförslag	34
Bilaga 3 Förteckning över remissinstanserna m. m.	38
Bilaga 4 Lagrådets yttrande	39